EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 2.10.2013.
COM(2013) 690 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

PAR EKONOMIKAS UN MONETĀRĀS SAVIENĪBAS SOCIĀLĀS DIMENSIJAS PASTIPRINĀŠANU

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS
EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

PAR EKONOMIKAS UN MONETĀRĀS SAVIENĪBAS SOCIĀLĀS DIMENSIJAS PASTIPRINĀŠANU

1. IEVADS

2012. gada 28. novembrī Eiropas Komisija pieņēma plānu padziļinātas un patiesas ekonomiskas un monetāras savienības (EMS) izveidei[1], kurā izklāstīts redzējums par EMS politisko, fiskālo un ekonomisko elementu spēcīgu un stabilu arhitektūru. 2012. gada decembrī Eiropadome izteica atbalstu EMS sociālās dimensijas, arī sociālā dialoga, attīstīšanai.

Ar šādu mērķi 2013. gada jūnija Eiropadome atgādināja, ka ir jāpastiprina sociālā dimensija, un uzsvēra, cik svarīgi ir uzlabot pārraudzību un ņemt vērā Ekonomikas un monetārās savienības sociālo situāciju un darba tirgus stāvokli, proti, ekonomikas politikas koordinēšanai paredzētā Eiropas semestra procesā izmantot piemērotus nodarbinātības un sociālās jomas rādītājus. Tā arī norādīja, ka vajag labāk koordinēt nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitikas, turklāt pilnībā respektējot dalībvalstu kompetences, un uzsvēra sociālo partneru un sociālā dialoga nozīmi gan ES, gan dalībvalstu līmenī. Arī Eiropas Parlaments izteica viedokli par patiesas EMS izveides prioritātēm un, konkrētāk, ieteica sociālu paktu Eiropai[2].

Šis paziņojums par sociālās dimensijas pastiprināšanu ir vēl viens Komisijas ieguldījums diskusijā par EMS padziļināšanu, bet netiek aizmirsts, ka vispārīgā sociālo jautājumu darba kārtība ir 28 dalībvalstu līmeņa jautājums. Jāņem arī vērā, ka nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitikas ļoti lielā mērā ir dalībvalstu kompetence. Komisija ierosina vairākas uz EMS sociālās dimensijas pastiprināšanu vērstas iniciatīvas, īpašu uzmanību veltot trim aspektiem:

i. nodarbinātības un sociālās jomas problēmu pastiprinātai uzraudzībai un politikas koordinēšanai;

ii. ciešākai solidaritātei un rīcībai nodarbinātības un darba ņēmēju mobilitātes sekmēšanā;

iii. pastiprinātam sociālajam dialogam.

[1] Komisijas paziņojums "Plāns padziļinātas un patiesas EMS izveidei. Eiropas debašu sākums". 28.12.2012., COM(2012) 777.
[2] EP patstāvīgais ziņojums "Ceļā uz patiesu ekonomikas un monetāro savienību", publiskots 18.10.2012. (*Thyssen* ziņojums).

2. EMS SOCIĀLĀS DIMENSIJAS PASTIPRINĀŠANA

2.1. Stratēģijas "Eiropa 2020" kopējā sociālā dimensija

Nosakot un īstenojot savas rīcībpolitikas un darbības, Savienībai saskaņā ar Līgumiem jāņem vērā prasības, kas saistītas ar augsta nodarbinātības līmeņa sekmēšanu, atbilstīga sociālās aizsardzības līmeņa nodrošināšanu, ar sociālās atstumtības apkarošanu, kā arī ar izglītības, mācību un cilvēku veselības aizsardzības līmeņa paaugstināšanu (LESD 9. pants).

Stratēģijas "Eiropa 2020" pieņemšana sociālo politiku pirmo reizi izvirza ES ekonomiskās stratēģijas centrā. Ar stratēģiju "Eiropa 2020" ES ir nospraudusi pamatmērķus attiecībā uz nodarbinātības līmeņa paaugstināšanu, skolu pāragri atstājušo jauniešu īpatsvara samazināšanu, augstāko izglītību vai tai līdzvērtīgu izglītību guvušo iedzīvotāju īpatsvara palielināšanu, un palīdzēšanu vismaz 20 miljoniem cilvēku izraušanu no nabadzības. Šie ir ES gudras, ilgtspējīgas un integrējošas izaugsmes stratēģijas centrālie mērķi, kas jau nosaka tās sociālās politikas aprises. Patlaban tiek īstenotas svarīgas ES līmenī pieņemtas rīcībpolitikas un pasākumi, piemēram, 2012. gada aprīlī iesniegtā Nodarbinātības pakete, 2012. gada decembra Jaunatnes nodarbinātības pasākumu pakete vai 2013. gada februāra Sociālo ieguldījumu pakete.

Ar Gada izaugsmes pētījumā (*AGS*) izvirzītām dalībvalstu un ES līmeņa rīcības prioritātēm Komisija vēlas nodrošināt, ka dalībvalstis saskaņo budžetus un rīcībpolitikas, jo īpaši lai panāktu augstu nodarbinātības un sociālās kohēzijas līmeni. Reizi gadā, Eiropas semestra procesa ietvaros pārskatīdama ikvienas ES dalībvalsts panākumus ekonomikā un sociālajā jomā un konkrētām valstīm adresēdama ieteikumus (*CSR*), kas būtu nacionālās rīcībpolitikas orientieri, Komisija apzina ES un eurozonas ekonomikas un sociālās jomas lielākās problēmas. Tātad Eiropas semestris ir piemērots satvars dalībvalstu ekonomisko un sociālo reformu virzīšanai un pārraudzībai. Turklāt ar atklātās sociālās aizsardzības un sociālās integrācijas koordinācijas metodes palīdzību ir virzītas strukturālas reformas sociālās politikas jomās.

Krīze ir atsegusi, cik dzīvotnespējīgs ir ekonomiskās politikas kurss vairākās dalībvalstīs, un Eiropas ekonomikā un ES līmeņa pārvaldībā atklājusi strukturālas nepilnības. Reaģējot uz krīzi, liela uzmanība tika veltīta nepieciešamām strukturālām reformām, gan tās konkrēti adresējot finanšu palīdzības programmu izmantotājām dalībvalstīm (t.s. "programmu valstīm"), gan raugoties plašāk atsevišķām valstīm adresētu ieteikumu ietvaros.

Ekonomiskās krīzes dēļ stratēģijas "Eiropa 2020" mērķus sasniegt ir kļuvis grūtāk: nodarbinātības situācija ir pasliktinājusies lielākajā daļā dalībvalstu un nodarbinātībā un sociālajā jomā dalībvalstu stāvoklis kļūst arvien nevienlīdzīgāks. 28 ES dalībvalstīs 2013. gada jūlijā bez darba bija apmēram 26,6 miljoni cilvēku, turklāt vairāk nekā 19,2 miljoni no tiem – eurozonā. Gandrīz ceturtā daļa ekonomiski aktīvo Eiropas jauniešu ir bezdarbnieki: 23,4 % (5,6 miljoni) 28 ES dalībvalstīs 2013. gada jūlijā, eurozonā – 24 % (3,5 miljoni). Kopš 2009. gada nabadzība un sociālā atstumtība arvien aug, jo īpaši Dienvideiropas un Austrumeiropas dalībvalstīs. Koriģējot nelīdzsvarotību, dažās valstīs ir kritušies ražošanas apjomi, audzis bezdarbs un sarukuši izmantojamie ienākumi, lai gan citās pagaidām kaut cik vērojama noturība. Raksturīgi, ka pēdējās no minētajām labāk funkcionē darba tirgus, ir stabilākas sociālās drošības sistēmas un pozitīvu ietekmi atstājušas jau krietni pirms krīzes veiktas strukturālas reformas[3].

[3] Eiropas Komisija, *Employment and Social Developments in Europe* 2012.

Tomēr ļoti grūtos apstākļos ir gūti panākumi. Tiek gūts apstiprinājums, ka ES ekonomiskās pārvaldības pastiprināšana un dalībvalstu līmenī veikti pielāgošanās atbalsta pasākumi darbojas, turklāt uz to pamata var katalizēt un atbalstīt ekonomikas atveseļošanu un darbvietu radīšanu. Turpmāko uzdevumu veikšanai ir svarīgi nostiprināt EMS sociālo dimensiju, lai varētu gūt labāku ieskatu sociālās rīcībpolitikās un norisēs.

2.2. EMS sociālā dimensija

Lai EMS pienācīgi darbotos, EMS pārvaldības struktūras ir jānokomplektē tā, lai tās spētu nepieļaut un koriģēt ilgstošas nevienlīdzības, kas var apdraudēt visas monetārās savienības kopējo finansiālo un ekonomisko stabilitāti, mūsu labklājību un, visbeidzot, mūsu sociālo tirgus ekonomiku. Monetārā savienībā izšķirīgi svarīga ir reāla ekonomikas pielāgošanās spēja. Lai gan ir sperti būtiski soļi ES ekonomiskās pārvaldības stiprināšanā, krīze ir atsegusi robus monetārās savienības funkcionēšanā. Ekonomikā un sociālajā jomā ļoti augsta cena ir maksāta tāpēc, ka politisku apstākļu dēļ pārāk bieži ir atliktas vajadzīgās reformas. Kad ir ekonomiska lejupslīde, nodarbinātību, konkurētspēju un lielākas sociālekonomiskas iespējas veicinošas reformas var sākt iedarboties tikai pēc ilgāka laika un bieži vien šķiet grūti veicamas, savukārt uzplaukuma laikā var šķist, ka tās nav steidzami svarīgas. Tomēr, ja nepieciešamie pasākumi netiek veikti, var rasties negatīva sekundāra ietekme un ciest visas monetārās savienības ekonomiskie pamati. Nodrošināt, ka tiek pienācīgi īstenotas strukturālas reformas, kas risina nodarbinātības un sociālās jomas problēmas, ir monetārās savienības kolektīvajās interesēs, un attiecībā uz šo mērķi dalībvalstīm citai cita jāatbalsta.

Bezdarbs un sociālās problēmas nozīmē ienākumu zudumu lielai daļai iedzīvotāju vai visai sabiedrībai. Šie faktori arī negatīvi ietekmē konkurētspēju un attiecīgo valstu ekonomiskās izaugsmes potenciālu, jo pašreizējais un nākotnējais cilvēkkapitāls netiek pienācīgi izmantots vai tajā trūkst ieguldījumu. Pastāvīgs bezdarbs un sociālā nevienlīdzība var arī vājināt politisko un sabiedrisko atbalstu un negatīvi ietekmēt valdību stabilitāti un to spēju īstenot stabilas rīcībpolitikas. Bez kolektīvas rīcības, kas nodrošinātu savlaicīgu un iedarbīgu nodarbinātības un sociālās jomas problēmu risināšanu, dažādos aspektos var izveidoties ilgstoša nevienlīdzība.

"EMS sociālā dimensija" ir saistīta ar ekonomiskās pārvaldības mehānismu un politikas instrumentu spēju apzināt, ņemt vērā un risināt ar EMS nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitikām saistītus problemātiskus scenārijus un uzdevumus. Būtu jāpanāk, lai sociālās dimensijas pastiprināšana palīdz visām dalībvalstīm saskaņā ar Līgumiem un stratēģiju "Eiropa 2020" īstenot savu izaugsmes un nodarbinātības potenciālu, uzlabot sociālo kohēziju un novērst arvien lielākas nevienlīdzības veidošanos.

Uz priekšu jāvirzās šādās jomās:

- sekmēt spēju pārraudzīt EMS nodarbinātības un sociālās jomas dinamiku, lai varētu labāk koordinēt savlaicīgu un pietiekamu rīcībpolitisku reakciju;
- mobilizēt ES rīcību un finansējumu bezdarba (arī jauniešu bezdarba) un sociālās spriedzes iedarbīgai un ilgtspējīgai novēršanai;
- attiecībā uz atbildību un ekonomisko disciplīnu spertos soļus kombinēt ar ciešāku solidaritāti un finansiālo palīdzību;
- mazināt esošos šķēršļus darba ņēmēju pārrobežu mobilitātei ES teritorijā;
- ar attiecīgu sociālo partneru iesaisti pastiprināt sociālā dialoga lomu eurozonas līmeņa un dalībvalstu līmeņa stratēģiju izstrādē.

3. NODARBINĀTĪBAS UN SOCIĀLO PROBLĒMU UZRAUDZĪBAS UN RĪCĪBPOLITIKU KOORDINĀCIJAS PASTIPRINĀŠANA

ES politiski reaģēja uz krīzi arī ar EMS ekonomiskās pārvaldības un daudzpusējas uzraudzības pastiprināšanu, jo īpaši eurozonā. Tas tika darīts Eiropas ekonomiskās politikas koordinēšanas semestra ietvaros. Pieņemot Regulu Nr. 1176/2011, tika ieviests makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanai izstrādāts un ar izpildes noteikumiem nostiprināts jauns uzraudzības mehānisms.

Kā norādīts Komisijas plānā, EMS ir tikusi būtiski pārskatīta, taču šis darbs vēl nav pabeigts. Par nodarbinātības un sociālās drošības sistēmām gan galvenokārt ir atbildīgas dalībvalstis, tomēr, lai izveidotu pilnvērtīgu EMS ar sociālu dimensiju, spēkā esošajā pārvaldības regulējumā ir jāizstrādā vai jāpastiprina nodarbinātības un sociālās politikas instrumenti un mehānismi.

Ir nepieciešams virzīties uz sociālās dimensijas iestrādi makroekonomiskās nelīdzsvarotības uzraudzīšanā. Vispārīgākā skatījumā tas arī nepieciešams ekonomiskās politikas koordinēšanas Eiropas semestrī, un to iespējams panākt, stiprinot nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitiku saskaņošanas līdzšinējo satvaru. Makroekonomiskās nelīdzsvarotības uzraudzībā vairāk rūpējoties par sociālo dimensiju, kopumā tiktu kvalitatīvāk izstrādātas rīcībpolitikas, ko iesaka valstīm, kurās tiek koriģēta makroekonomika.

Turklāt svarīgi ir agri konstatēt lielus nelabvēlīgus pavērsienus nodarbinātībā un sociālajā jomā un pastiprināt nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitiku koordinēšanu un uzraudzību. Tas šajās jomās varētu nodrošināt iedarbīgu politisku reaģēšanu un sekmēt konverģenci. Konverģenci veicinātu savstarpēja mācīšanās, labas prakses apmaiņa un uz stingrāku uzraudzību balstīta salīdzinoša vērtēšana.

3.1. Nodarbinātības un sociālās jomas dinamikas pārraudzības pastiprināšana makroekonomiskajā uzraudzībā

Makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra (*MIP*) tika ieviesta 2011. gadā, lai EMS rīcībā būtu nopietnas nelīdzsvarotības nepieļaušanai un koriģēšanai paredzēts uzraudzības mehānisms, kā arī šā mehānisma izpildes līdzekļi. *MIP* aptver plašu problemātiku – no ārējās ilgtspējības caur konkurētspēju, kreditēšanu un parādsaistībām līdz aktīvu cenām un finansiālajai stabilitātei. Uzmanība pret katru no šīm problēmām ir būtiski svarīga attiecībā uz virsmērķi – makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšanu. Konkrētāk, ar *MIP* iespējams izvairīties no "izaugsmes un lejupslīdes" cikliem, turklāt kontrolējot "lejupslīdes" fāzes, kurās neuzticēšanās finanšu tirgiem, kapitāla aizplūde un vērienīga aizņemto līdzekļu īpatsvara samazināšanās nāk kopā ar ekonomiskās aktivitātes depresiju un sociālu spriedzi.

Kā liecina nesenā pieredze vairākās eurozonas valstīs, postoša makroekonomiskā nelīdzsvarotība, kas daļēji ir saistīta ar privāto un valsts parādu sloga pieaugumu un ilgstošu konkurētspējas zudumu, nopietni apdraud valsts izaugsmes un nodarbinātības izredzes un labklājību. Tādēļ ir svarīgi jau laikus apzināt potenciālos riskus un nepieļaut turpmākas postošas makroekonomiskas nelīdzsvarotības rašanos.

MIP īstenošanā pagaidām nav nepārprotami iezīmējušies sociāli jautājumi. Vairākos aspektos šādu saikni skaidrāk iezīmēt būtu izdevīgi. Tas pavērtu iespēju labāk izprast, kā šāda nelīdzsvarotība izpaužas bezdarba, nabadzības un plašāku sociālu seku riskā. Tas palīdzētu arī labāk saprast sociālās norises koriģēšanas procesos. Šāda labāka informētība galu galā

palīdzētu noskaidrot, ar kādiem politiskiem pasākumiem koriģēt nelīdzsvarotību, radot minimālas sociālas sekas.

MIP sastāv no vairākiem posmiem. Tā sākas ar ikgadēju Brīdināšanas mehānisma ziņojumu (*AMR*) un rādītāju tablo. Pēc tam par valstīm, attiecībā uz kurām *AMR* posmā ir apzināti potenciālas nelīdzsvarotības draudi, sagatavo padziļinātus pārskatus, un no tā izriet konkrētām valstīm adresēti ieteikumi un, iespējams, valstīm ar pārmērīgu nelīdzsvarotību adresēti koriģējoši rīcībplāni. Nelīdzsvarotības sociālās sekas vairāk jāintegrē spēkā esošajā makroekonomiskās nelīdzsvarotības uzraudzības satvarā, kopējo *MIP* analīzi pastiprinot ar nodarbinātības un sociālās jomas palīgrādītājiem.

Brīdināšanas mehānisma ziņojuma galveno rādītāju vidū jau ir bezdarba līmenis. Lai labāk atspoguļotu makroekonomiskās nelīdzsvarotības sociālās sekas, tos varētu papildināt ar nedaudziem nodarbinātības un sociālās jomas papildu palīgrādītājiem. 2014. gada Eiropas semestrim varētu ieviest šādus papildu palīgrādītājus (sk. orientējošo tabulu pielikumā):

i. ekonomiski aktīvā darbaspēka īpatsvars;

ii. ilglaicīgo bezdarbnieku īpatsvars;

iii. jauniešu bezdarba līmenis (papildināts ar to jauniešu īpatsvaru, kuri nemācās, nav nodarbināti un neapgūst arodu (*NEET*));

iv. "nabadzības un sociālās atstumtības apdraudēto" cilvēku īpatsvars (papildināts ar trim apakšrādītājiem: nabadzības riska indekss, dziļas materiālās nenodrošinātības īpatsvars, to cilvēku īpatsvars, kas dzīvo mājsaimniecībās ar ļoti zemu nodarbinātības intensitāti).

Komisija, Eiropas Parlaments un Padome sadarbīgi izraudzīsies šos rādītājus.

Jānorāda, ka **Padziļinātos pārskatos par dalībvalstīm** un citos attiecīgos rīcībpolitiskos dokumentos būtu regulāri jāiekļauj sadaļa, kurā analizējamās valsts nodarbinātības un sociālās jomas dinamika aplūkota, izmantojot plašāku sociālo rādītāju un analītisko rīku klāstu, nekā iekļauts *AMR* rādītāju tablo. Tas palīdzētu izprast saiknes starp augošo nelīdzsvarotību un sociālās jomas norisēm un tādējādi palīdzētu formulēt rīcībpolitiskas pieejas.

3.2. Galveno nodarbinātības un sociālās jomas rādītāju tablo izstrāde un nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitiku koordinācijas pastiprināšana

Kā izklāstīts Komisijas plānā, EMS pārvaldībā būtu jāpastiprina nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitiku koordinēšana un uzraudzība, un šajās jomās būtu jāveicina konverģence.

Eiropas Nodarbinātības stratēģija kopš tās pieņemšanas pirms 15 gadiem darbvietu radīšanas rīcībpolitiku koordinēšanai ir nodrošinājusi tādu pašu satvaru, kāds ir ekonomiskajai politikai, ar tādu pašu mērķi – pakāpeniski aizvien vairāk tuvoties kopīgi nospraustām mērķvērtībām, kas ir pārbaudāmas un tiek regulāri atjauninātas[4]. Stratēģijā "Eiropa 2020" stingri uzsvērtas dimensijas ir nodarbinātība un sociālā joma, un tajā ir izvirzīti konkrēti mērķi attiecībā uz nodarbinātību un nabadzības mazināšanu. Komisijas Gada izaugsmes pētījumā publicētajā Kopīgā nodarbinātības ziņojuma projektā ir analizētas nodarbinātības un sociālās jomas problēmas, kā arī dalībvalstu politiskā reakcija, un uz šo ziņojumu balstās turpmāka analīze,

[4] Salīdz. Eiropadomes prezidentvalsts secinājumi par ārkārtas sanāksmi nodarbinātības jautājumos, Luksemburga, 1997. gada 20. un 21. novembris, 3.§.

uzraudzība un koordinēšana visā Eiropas semestrī[5]. Kopumā stratēģija "Eiropa 2020" nodrošina lietderīgu ekonomiskās pārvaldības sistēmu, kas ir izveidota, lai koordinētu rīcībpolitiskus pasākumus starp ES līmeni un dalībvalstu līmeni.

EPCSO Padomē ministri jau izteikuši vēlmi[6] tālāk attīstīt līdzšinējos pārraudzības līdzekļus[7] un daudzpusēju uzraudzību un rīcībpolitiku koordinēšanu pastiprināt ar nodarbinātības un sociālās jomas rādītāju tablo.

Komisija ierosina izstrādāt **galveno rādītāju tablo, ko izmantot tās Kopīgā nodarbinātības ziņojuma projektā, lai sekotu nodarbinātības un sociālās jomas dinamikai**. Šim tablo vajadzētu noderēt par analītisku rīku, kas paver iespēju labāk un agrāk apzināt būtiskas problēmas nodarbinātībā un sociālajā jomā, jo īpaši problēmas, kuru sekas draud izpausties pāri dalībvalstu robežām[8]. Šajā tablo būtu sakopoti nedaudzi galvenie rādītāji, kas būtu vērsti uz nodarbinātības un sociālās jomas tendencēm, kuras var nopietni iedragāt nodarbinātības situāciju, sociālo kohēziju un cilvēkkapitālu un nelabvēlīgi ietekmēt attiecīgās dalībvalsts izaugsmi un konkurētspēju. Šis tablo būtu iestrādāts Kopīgā nodarbinātības ziņojuma projektā, lai pastiprinātai daudzpusējai nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitiku uzraudzībai nodrošinātu koncentrētāku pamatu, un ar tā palīdzību varētu apzināt, uz kādām norisēm nepieciešams spēcīgāk reaģēt ar nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitikām[9]. Turpmāk sniegtie pamatrādītāji (sk. orientējošo tabulu pielikumā) var palīdzēt samērā agri konstatēt negatīvas tendences un sagatavoties turpmākai negatīvai attīstībai:

i. bezdarba līmenis un dinamika;

ii. *NEET* (jaunieši, kas nemācās, nav nodarbināti un neapgūst arodu) īpatsvars un jauniešu bezdarba līmenis;

iii. mājsaimniecību reālie izmantojamie bruto ienākumi;

iv. nabadzības apdraudēto darbspējīgā vecuma iedzīvotāju īpatsvars;

v. nevienlīdzība (attiecība S80/S20).

Tablo nebūtu lasāms mehāniski, un tā detalizētāka interpretācija būtu jāatvasina no esošajiem instrumentiem (Nodarbinātības pārraudzības instruments (*EPM*)[10], Sociālās aizsardzības pārraudzības instruments (*SPPM*)[11], Kopīgā novērtējuma sistēma (*JAF*)[12]) un datu kopumiem, par kuriem ir vienošanās, piemēram, Eiropas Darbaspēka apsekojums un Kopienas statistika attiecībā uz ienākumiem un dzīves apstākļiem.

Ar tablo nodarbinātības un sociālās jomas rādītājiem par katru valsti vajadzētu fiksēt svarīgākās parādības un nopietnākās problēmas un norises apzināt agrīnā posmā, pirms valsts

[5] Sk. Regulu Nr. 1466/97, kas grozīta ar Regulu Nr. 1175/2011, jo īpaši 1.A iedaļu par Eiropas semestri ekonomiskās politikas koordinēšanai.

[6] Eiropadomes priekšsēdētājam adresētā Padomes prezidentvalsts 2013. gada 15. maija vēstule par EMS sociālo dimensiju.

[7] Nodarbinātības pārraudzības instruments (*EPM*) un Sociālās aizsardzības pārraudzības instruments (*SPPM*).

[8] Pilnīgs pārskats sniegts pielikumā. Dalībvalstīm nebūs papildu ziņošanas pienākumu.

[9] LESD 148. panta 1. punktā paredzēto Kopīgo nodarbinātības ziņojumu pieņem Padome un tā adresāts ir Eiropadome. Termins "kopīgais" attiecas uz Komisijas un Padomes vienošanos, un attiecīgo datu kopumu plaši izmanto Eiropas semestrī.

[10] *EPM* ir kopīgs ziņojums, par kuru vienojušās Komisija un dalībvalsts un kura galīgais mērķis ir par katru valsti identificēt vienoti akceptētas galvenās problēmas nodarbinātības jomā. Šajā nolūkā snieguma rādītājus statistiski salīdzina gan ar citām dalībvalstīm (salīdzinošā vērtēšana), gan ar pašas dalībvalsts snieguma rādītājiem laika griezumā. *EPM* ir sniegts *JAF* novērtējuma kopsavilkums desmit ar darba tirgu saistītās jomās.

[11] Sociālās aizsardzības pārraudzības instrumentu Padome 2012. gada oktobrī apstiprināja par ES dalībvalstu sociālās jomas stāvokļa pārraudzības metodi.

[12] *JAF* ir svarīgāko darba tirgus un sociālās jomas rādītāju datubāze, ko izmanto, lai pārraudzītu darba tirgus un sociālās jomas norises dalībvalstīs un virzību uz pamata mērķvērtību sasniegšanu. Tas ir analītisks rīks, kas balstās uz vienoti pieņemtiem rādītājiem, kuri raksturo 11 politikas virzienus.

novirzīšanās no saviem iepriekšējiem vai pārējās ES rādītājiem vēl nav pārāk liela. Palīdzot konstatēt ES galvenās problēmas nodarbinātībā un sociālajā jomā un nodrošinot savlaicīgu rīcībpolitisku reaģēšanu uz tām, tablo palīdzētu arī sasniegt stratēģijas "Eiropa 2020" mērķus.

Lai darba tirgus un sociālās jomas situāciju varētu labāk pārraudzīt un ņemt vērā, Komisijai un Padomei būtu sarunās jāvienojas par konkrēto nodarbinātības un sociālās jomas rādītāju tablo, un tam vajadzētu laikus būt gatavam 2014. gada Eiropas semestra vajadzībām. Kad Padome to būs pieņēmusi, Kopīgā nodarbinātības ziņojuma projektu, kurā būs ierosinātais tablo, Gada izaugsmes pētījuma sastāvā iesniegs Eiropadomei. Ierosinātais tablo tiktu apspriests ar Eiropas Parlamentu un arī ar sociālajiem partneriem.

Makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūras sakarā pastiprinot nodarbinātības un sociālās jomas dinamikas pārraudzību, kā aprakstīts 3.1. iedaļā, šis galveno nodarbinātības un sociālās jomas rādītāju tablo vienlaikus palīdzēs kopējā politiskajā ainā labāk integrēt nodarbinātības un sociālās jomas problēmas, kas raisa bažas. Padomei (*EPSCO*) un Komitejām šis darba jautājums tiktu nodots pirms pavasara Eiropadomes.

3.3. Nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitiku ciešāka koordinēšana Eiropas semestrī

Ir svarīgi Eiropas semestrī nodrošināt nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitiku ciešāku koordinēšanu. Šajā nolūkā kopīgi un skaidri jāizanalizē galvenie faktori, tādējādi atklājot vissteidzamākos pasākumus un reformas, kas ir jāpieņem.

Trīs instrumenti, ko patlaban izmanto, lai apzinātu atsevišķo valstu problēmas un salīdzinātu un ranžētu dalībvalstu snieguma rādītājus, ir Kopīgā novērtējuma sistēma (*JAF*), Nodarbinātības pārraudzības instruments (*EPM*) un Sociālās aizsardzības pārraudzības instruments (*SPPM*). Šo daudzpusīgo instrumentu galīgais mērķis ir apzināt, ar kādām svarīgām darba tirgus un sociālās jomas problēmām dalībvalstis saskaras virzībā uz stratēģijas "Eiropa 2020" mērķiem, un par šo problēmu kopumu savstarpēji vienoties. Tablo nenozīmētu, ka tiek atkārtoti deklarēti stratēģijas "Eiropa 2020" politiskie mērķi, tā nolūks būtu visā ES konstatēt sociālekonomiskās situācijas norises, ko nepieciešams pārraudzīt ciešāk. Tablo būtu paredzēts un piemērots minēto pārraudzības instrumentu papildināšanai.

Salīdzinošā vērtēšana un snieguma rādītāju novērtēšana jau tiek nodrošināta ar līdzšinējiem instrumentiem un būtu jāatbalsta un vēl vairāk jāattīsta, arī Nodarbinātības komitejas un Sociālās aizsardzības komitejas darbā. Nodarbinātības pārraudzības instruments salīdzinošā vērtēšanā atspoguļo dalībvalstu snieguma rādītājus vizuālā salīdzinājumā ar statistiski konstatētiem labākajiem rādītājiem, savukārt Sociālās aizsardzības pārraudzības instruments ir panelis ar 20 svarīgiem sociālās jomas rādītājiem, kas sniedz sabalansētu ainu par galvenajām Eiropas sociālās situācijas pārmaiņām un parāda "galvenās novērojamās sociālās tendences".

Uz labāko snieguma rādītāju pamata izstrādātas rīcībpolitiskas norādes detalizētu vadlīniju vai Padomes ieteikumu veidā —, piemēram, kā tas ir attiecībā uz shēmu "Garantija jauniešiem" —, var palīdzēt nodot tālāk labo praksi, kā arī valstu valdību un ieinteresēto personu centienus galvenokārt koncentrēt uz visai Eiropas Savienībai svarīgu problēmuzdevumu atrisināšanu. Virzība uz labāko praksi un salīdzinošu vērtēšanu var sekmēt dinamiskāku darba tirgu veidošanos un atbalstīt nodarbinātību veicinošu izaugsmi.

Ar ciešāku rīcībpolitisku koordināciju labu praksi varētu veicināt, piemēram, aktīva darba tirgus rīcībpolitiku kvalitātes, darba tirgus segmentācijas novēršanas reformu un cilvēkkapitāla attīstīšanas tvērumā. Valsts nodarbinātības dienestu (VND) darbības jomā labas

prakses tiražēšana tiks veicināta ar VND tīkla starpniecību. Nesenajā priekšlikumā par VND[13] pastiprinātu sadarbību Komisija ierosināja vispārīgu salīdzinošas vērtēšanas un savstarpējas mācīšanās satvaru, kas pavērtu iespēju jēgpilni salīdzināt VND snieguma rādītājus.

Lai visā ES teritorijā varētu uzturēt veselīgus ekonomiskus pamatus, liela nozīme ir arī labi funkcionējošiem labklājības pakalpojumiem, kas cilvēkiem paver spējas un iespējas piedalīties ekonomikā un piekļūt sociālajiem pakalpojumiem. Šajā ziņā vēl darāms darbs, ar atvērtās koordinācijas metodes starpniecību sekmējot labas prakses tālāknodošanu sociālajā rīcībpolitikā.

Ir svarīgi ar šiem instrumentiem papildināt jauno nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitiku tablo. Tāpēc Komisija ar Eiropas Parlamentu un Padomi apspriedīsies par to, kā vēl vairāk stiprināt nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitiku koordināciju, Eiropas semestra ietvaros papildus izmantojot šos instrumentus.

4. ATBILDĪBA, SOLIDARITĀTE UN APŅĒMĪGĀKA RĪCĪBA NODARBINĀTĪBAS UN DARBA ŅĒMĒJU MOBILITĀTES SEKMĒŠANĀ

4.1. Ciešāka solidaritāte ar pastiprinātu finansēšanas instrumentu palīdzību

Ekonomiskā krīze ir palielinājusi nevienlīdzību un ilgstošas atstumtības risku, turklāt stingri ierobežojusi publiskā sektora izdevumus. Tāpēc dalībvalstīm ir problēmuzdevums definēt sociālo ieguldījumu prioritātes un modernizēt labklājības pakalpojumus. Tas nozīmē uzlabot aktīvās integrācijas stratēģijas un efektīvāk un lietderīgāk izmantot sociālos budžetus. 2013. gada 20. februārī Komisija apspriešanai nodeva Sociālo ieguldījumu paketi, kuras mērķis ir, galvenokārt pievēršoties sociālajiem ieguldījumiem, dalībvalstīm sniegt norādījumus, kā to sociālās nodrošināšanas sistēmas padarīt efektīvākas, lietderīgākas un labāk piemērotas savam uzdevumam.

Patiesa sociālā dimensija jāveido, EMS sociālās dimensijas attīstīšanai pilnīgi izmantojot ES budžeta potenciālu. 2014.–2020. gada periodam ir pastiprināti līdzekļi un programmas. Eiropas Vienotā stratēģiskā satvara fondi joprojām būs svarīgs dzinulis, kas dalībvalstīs veicinās nepieciešamu reformu īstenošanu un sociālās jomas rīcībpolitiku modernizēšanu. Liela nozīme joprojām būs Eiropas Sociālajam fondam (ESF), un vairākās dalībvalstīs izaugsmi iespējams spēcīgi stimulēt, 2014.–2020. gada partnerības nolīgumu un darbības programmu sagatavošanā ES līdzekļus vairāk novirzot veselīgām nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitikām.

Jaunā Nodarbinātības un sociālās inovācijas programma var palīdzēt izplatīt dalībvalstīs inovatīvus un rentablus nodarbinātības un sociālās politikas pasākumus, savukārt Eiropas Vistrūcīgāko personu atbalstīšanas fonds sniegs materiālu atbalstu cilvēkiem, kam tas visvairāk ir nepieciešams. Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonds arī turpmāk būs instruments Eiropas solidaritātei ar darba ņēmējiem, kurus skārusi liela mēroga atlaišana pasaules un reģionālo tirdzniecības modeļu pārmaiņu dēļ.

Jaunatnes nodarbinātības ierosme (*YEI*) tika izveidota, lai palīdzētu dalībvalstīm īstenot shēmu "Garantija jauniešiem" reģionos, kuros jauniešu bezdarba rādītājs pārsniedz 25 %. Jūnija Eiropadome nolēma, ka *YEI* atvēlētā 3 miljardu euro budžeta pozīcija būtu intensīvāk jāīsteno 2014.-2015. gada perioda sākumposmā, un to papildinātu saistītie ieguldījumi no ESF

[13] 2013. gada 17. jūnijā Komisija iesniedza priekšlikumu Lēmumam par ciešāku sadarbību starp valstu nodarbinātības dienestiem (VND), kas dos iespēju jēgpilni salīdzināt to sniegumu, izmantojot uz pierādījumiem pamatotu salīdzinošu vērtēšanu.

programmām vismaz 3 miljardu euro apmērā. *YEI* ir pierādījums tam, ka pastāv stingra politiska apņemšanās kolektīvi risināt svarīgu nodarbinātības un sociālās jomas problēmu, kas dažas valstis un reģionus ir skārusi daudz smagāk nekā pārējos, tomēr negatīvu ietekmi atstāj uz visu ES kopumā. Steidzamā kārtībā Komisija patlaban sniedz atbalstu dalībvalstīm, kuras izstrādā īstenošanas plānus attiecībā uz "Garantiju jauniešiem", un sagaida, ka plānu galīgās versijas un finanšu programmu priekšlikumi tiks iesniegti līdz 2013. gada beigām.

4.2. Aktīvāka rīcība attiecībā uz nodarbinātību un darba ņēmēju mobilitāti

Izšķirīgs EMS sociālās dimensijas aspekts ir ieviest nodarbinātības rīcībpolitikas, kas uzlabo darba tirgus elastību, saglabā nodarbinātību un konkurētspēju un atbalsta jaunu darbvietu izveidi, aizstājot ekonomiskās restrukturizācijas rezultātā zaudētās. Kā uzsvērts 2012. gada Nodarbinātības paketē[14], lai to panāktu, ir vajadzīgi atbalsta pasākumi abās darba tirgus pusēs – gan attiecībā uz pieprasījumu, gan piedāvājumu. Bez kavēšanās būtu jāīsteno dalībvalstu nodarbinātības plāni, ņemot vērā attiecīgos konkrētajai valstij adresētos ieteikumus.

Nodarbinātības jomā viens no steidzamiem uzdevumiem ir palīdzēt jauniešiem iekļauties darba tirgū un nezaudēt viņu potenciālu, neskatoties uz nelabvēlīgo ekonomikas kontekstu. Saistībā ar minēto Eiropa rīkojās, vienojoties, ka visām dalībvalstīm būtu jāievieš shēma "Garantija jauniešiem", un ar Jaunatnes nodarbinātības ierosmes starpniecību atvēlot līdzekļus šīs svarīgās strukturālās reformas īstenošanas atbalstam. Šajā jomā ir izšķirīgi, lai uzlabojums tiktu panākts ātri, visās valstīs saglabājot veselīgu izaugsmes potenciālu un atjaunojot sociālekonomisko konverģenci ES.

Turklāt ir vispāratzīts, ka faktoru tirgu elastīgumam ir būtiska nozīme monetārās savienības sekmīgai darbībai. Neskatoties uz to, ka kapitāla mobilitāte ir bijusi augsta, darba tirgus bieži saglabājies izteikti segmentēts. Lai visā Eiropā ātri nodrošinātu darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma līdzsvaru un maksimāli izmantotu nodarbinātības potenciālu, ir ļoti svarīgi sekmēt cilvēku spēju darba dēļ pārvietoties gan savas valsts robežās, gan doties uz citām valstīm. Darba ņēmēju brīva pārvietošanās ir viens no ES un vienotā tirgus stūrakmeņiem. Asimetrisku pārmaiņu laikā EMS darba ņēmēju mobilitāte zināmā mērā varētu būt arī pielāgošanās mehānisms.

Diemžēl pārrobežu mobilitāte Eiropas Savienībā joprojām ir zema. Tikai 2,6% no ES iedzīvotājiem ir devušies uz dzīvi citā dalībvalstī. Eurozonā mazāk nekā 4% no darbspējīgā vecuma iedzīvotajiem ir citas dalībvalsts pilsoņi. Tomēr 10% no ES iedzīvotājiem jau ir strādājuši citā dalībvalstī, savukārt 17% nākotnē plāno strādāt vai dzīvot citā dalībvalstī. Šābrīža zemā darba ņēmēju mobilitātes līmeņa iemesli varētu būt dažādi, piemēram, kultūras un sociāli faktori (valodas un kultūras barjera, mājokļu tirgus, ģimenes saites). Citi faktori ir saistīti ar to tiesību īstenošanu, kuras piešķir ar ES tiesību aktiem, un nepietiekamu atbalstu ES iekšējai mobilitātei (atšķirīgas sociālā nodrošinājuma un nodokļu sistēmas, profesionālo kvalifikāciju atšķirības un juridiski vai administratīvi šķēršļi).

ES jau ir veikusi pasākumus dažu šo grūti pārvaramo šķēršļu likvidēšanai. Ir izveidota ES profesionālo kvalifikāciju atzīšanas sistēma un ES sistēma sociālā nodrošinājuma pabalstu koordinēšanai, tādējādi nodrošinot, ka mobilie darba ņēmēji nezaudē jau esošās tiesības, ja tie nolemj doties uz citu valsti. Attiecībā uz darbībām, ko veic reglamentēto profesiju pārstāvji, Komisijas darbs ir orientēts uz mērķi stiprināt tiesības veikt uzņēmējdarbību pakalpojumu nozarē[15].

[14] COM(2012) 173 final.
[15] Komisijas paziņojums "Novērtējums par reglamentēto profesiju pieejamību", 2.10.2013.

Komisija nesen iesniedza priekšlikumu direktīvai par pasākumiem, ar ko veicina darba ņēmējiem piešķirto tiesību īstenošanu darba ņēmēju pārvietošanās brīvības jomā[16], kuras mērķis ir stiprināt mobilo darba ņēmēju tiesības, nodrošinot tiem informāciju un atbalstu valstī, kurā tie strādā, kā arī piedāvājot reālus tiesiskās aizsardzības līdzekļus diskriminācijas gadījumā.

Tomēr darba meklēšana citā ES dalībvalstī joprojām ir sarežģīta un administratīvi apgrūtinoša, turklāt var negatīvi ietekmēt personas sociālā nodrošinājuma tiesības. Ziņojumā par ES pilsonību Komisija mudināja dalībvalstis pilnībā izmantot esošos noteikumus, kas ļauj darba meklētājiem ilgākais sešus mēnešus saņemt tiem pienākošos bezdarbnieka pabalstus, kamēr tie meklē darbu citā dalībvalstī[17]. 2014. gadā Komisija plāno laist klajā priekšlikumus par Regulas (EK) Nr. 883/2004 un Regulas (EK) Nr. 987/2009 pārskatīšanu ar mērķi pārskatīt nodaļas attiecībā uz bezdarbu, vienkāršojot bezdarbnieka pabalstu piešķiršanas procedūras pārrobežu situācijās un uzlabojot noteikumu efektivitāti.

Vienlaikus Komisijai un dalībvalstīm ir aktīvāk jārīkojas, lai nodrošinātu starpnacionālu līdzsvaru starp darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu, jo īpaši pilnveidojot *EURES* tīklu, kurš kļūtu par Viseiropas darbinieku atlases, piemērotu kandidātu meklēšanas un darbā iekārtošanas dienestu. 2013. gadā Komisija nāks klajā ar priekšlikumu, kura mērķis būs uzlabot vakanto darba vietu un darba pieteikumu apstrādi, darba meklētājiem un darba devējiem paredzēto mobilitātes atbalsta dienestu darbību un mobilitātes stratēģiju vispārējo koordinēšanu un pārvaldību starp dalībvalstīm. Turklāt ir jārod risinājums situācijām, kad prasmes neatbilst pieprasījumam, lai labāk sagatavotos tam, kādas prasmes būs pieprasītas darba tirgū. Tāds ir nesen darbību uzsākušā rīka "ES prasmju panorāma" mērķis.

4.3. EMS padziļināšana: vērienīgi mērķi kopā ar atbilstošu īstenošanas secību

Līdzšinējo EMS arhitektūru veido decentralizētas valstu fiskālās politikas, kam piemēro uz noteikumiem balstītu tiesiskā regulējuma sistēmu. Fiskālās politikas stabilizācijas funkcija tiek īstenota valsts līmenī, ievērojot robežas, kas noteiktas Līgumu un Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumos. Ievērojot zināmus nosacījumus, valstīm ir atļauti automātiskie stabilizatori (zemāki nodokļu ieņēmumi un lielāki sociālie izdevumi ekonomiskās lejupslīdes laikā), kam, ņemot vērā labklājības pakalpojumu salīdzinoši lielo apjomu, ir būtiska triecienmazinoša loma. Taču saskaņā ar Līgumu labklājības rīcībpolitikas (it īpaši pabalstu sistēmas) kopumā ir valstu kompetencē, un tas nozīmē, ka automātisko stabilizatoru izveide, efektivitāte un darbība ir valsts kompetencē, un katrā dalībvalstī tā ir atšķirīga.

Komisijas Plāns padziļinātas un patiesas EMS izveidei sniedz vispusīgu redzējumu, kas palīdzētu veidot spēcīgu un stabilu arhitektūru finanšu, fiskālajā, ekonomikas un politikas jomā. Tam ir liela nozīme arī EMS sociālās dimensijas attīstīšanā. Plānā izklāstīti pasākumi, kas pēc Komisijas ieskatiem ir jāveic īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā. Sekojot šiem norādījumiem, lielākas atbildības un ekonomiskās disciplīnas nodrošināšanas pasākumi būtu jāapvieno ar lielāku solidaritāti un finansiālu atbalstu. Dažus nepieciešamos pasākumus var pieņemt pašreizējo Līgumu ietvaros. Attiecībā uz pārējiem pasākumiem būs nepieciešams veikt grozījumus esošajos Līgumos un noteikt jaunas kompetences Eiropas Savienībai.

Lai izveidotu EMS sociālo dimensiju, ir īpaši svarīgi ņemt vērā šādus plānā aprakstītos aspektus.

[16] COM(2013) 236 final.
[17] COM(2013) 269 final.

Īstermiņā Komisija ir ierosinājusi ES ekonomiskās pārvaldības un ES budžeta ietvaros, bet atsevišķi no daudzgadu finanšu shēmas izveidot instrumentu, ar kuru atbalstīt līdzsvara atjaunošanu, pielāgošanos un tādējādi arī izaugsmi. Tas ir pirmais solis ceļā uz spēcīgāku fiskālo spēju izveidi līdztekus dziļāk integrētiem politikas koordinēšanas mehānismiem. Esošā sistēma būtu jāstiprina, uzlabojot nozīmīgāko reformu projektu *ex ante* koordinēšanu un izveidojot "Konverģences un konkurētspējas instrumentu" (*CCI*), kas nodrošinātu satvaru attiecībā uz saistībām savlaicīgi īstenot un atbalstīt strukturālās reformas.

Finanšu atbalstu piešķirtu tām reformu paketēm, par kurām ir panākta vienošanās un kas ir nozīmīgas gan attiecīgajai dalībvalstij, gan EMS efektīvai darbībai. Finansiālā atbalsta izmantošana tiktu noteikta līgumā, kas noslēgts starp attiecīgo dalībvalsti un Komisiju. "Konverģences un konkurētspējas instrumentā" (*CCI*) ekonomikas politikas padziļināta integrācija tiks apvienota ar finansiālu atbalstu, atspoguļojot principu, saskaņā ar kuru lielāka atbildība tiek kombinēta ar lielāku solidaritāti.

Šo instrumentu varētu izveidot ar sekundārajiem tiesību aktiem.

Attīstot *CCI*, varētu pakāpeniski kāpināt fiskālās spējas, lai nodrošinātu pietiekamus resursus nozīmīgāko strukturālo reformu atbalstam pat lielā krīzes skartā ekonomikā.

Visbeidzot, balstoties uz pakāpenisku suverenitātes un tādējādi arī atbildības un solidaritātes kompetenču apvienošanu Eiropas līmenī, ilgtermiņā būtu jākļūst iespējamam izveidot autonomu eurozonas budžetu, kas sniegtu eurozonai fiskālās spējas atbalstīt dalībvalstis, kuras skāruši ekonomiski satricinājumi. Centrālajā budžetā varētu paredzēt EMS līmeņa stabilizācijas instrumentu, kas palīdzētu pielāgoties asimetriskiem satricinājumiem, palielinātu ekonomikas integrāciju un konverģenci, kā arī ļautu izvairīties no ilgtermiņa pārvedumu plūsmu izveides. Kopumā, salīdzinot ar pašreizējo sistēmu, kopīgs instruments uzlabot stabilizācijas spēju. Šādu fiskālo spēju apjoms būtu pilnībā atkarīgs no vēlamā integrācijas dziļuma un gribas īstenot ar to saistītas politiskas pārmaiņas.

Kopīgs makroekonomikas stabilizācijas instruments varētu kalpot par drošības sistēmu, kurā ekonomikas satricinājumu risku uzņemtos visas dalībvalstis, tādējādi mazinot valstu ieņēmumu svārstības.

Asimetrisku triecienu stabilizēšanas shēmai tās visvienkāršākajā formā būtu nepieciešami monetāri neto maksājumi, kam labvēlīgos periodos būtu negatīva vērtība un nelabvēlīgos periodos pozitīva vērtība. Piemēram, pēc vienkāršas shēmas valstu neto ieguldījumus/maksājumusvarētu noteikt atkarībā no starpības starp potenciālo un faktisko ražošanas apjomu (attiecībā pret vidējo rādītāju). Vidējā termiņā šādai sistēmai vajadzētu būt finansiāli neitrālai attiecībā uz katru valsti, kā arī atkarīgai no valsts lieluma.

Varētu noteikt arī alternatīvu kārtību, saskaņā ar kuru maksājumi no fonda būtu jāparedz konkrētam mērķim ar pretciklisku iedarbību (līdzīgi kā ASV bezdarbnieka pabalstu sistēmā, kurā federālais fonds, nepārsniedzot noteiktu maksimālo apjomu, atlīdzina 50 % no bezdarba pabalstiem, kuru izmaksas ilgums pārsniedz standarta laikposmu, ievērojot nosacījumu, ka bezdarbs sasniedzis noteiktu līmeni un turpina augt). Shēmas darbība varētu ļaut izvairīties no "pastāvīgiem pārvedumiem" starp valstīm. Proti, šīs shēmas būtu jāizstrādā tādā veidā, lai novērstu, ka kāda valsts ilgtermiņā no tām gūst neto ieguvumus vai zaudējumus.

Lai pieņemtu šādus pasākumus, būtu jāveic būtiskas izmaiņas Līgumā, jo patlaban ES nav pilnvaru pieņemt šādus pasākumus ne attiecībā uz eurozonu, ne ES kopumā. ES nevar iesaistīties dalībvalstu budžeta pienākumos. ES esošā kompetence attiecībā uz nodarbinātību var ietvert vienīgi veicināšanas pasākumus, kuru mērķis ir veicināt sadarbību starp dalībvalstīm un atbalstīt to rīcību, bet tā neietver nekādu saskaņošanu (skat. LESD

149. pantu). Runājot par sociālo nodrošinājumu un sociālo aizsardzību, ES kompetencē ir tikai ar direktīvām noteikt minimālās prasības attiecībā uz dalībvalstu sistēmām, kuru pamatprincipus un finansiālo līdzsvaru nosaka pašas dalībvalstis (skat. LESD 153. pantu). Ņemot vērā esošo kārtību attiecībā uz kompetencēm un Līgumos paredzēto Savienības pašas resursu sistēmu, nevar izmantot arī 352. panta elastīguma klauzulu, jo makroekonomisku stabilizācijas sistēmu iedibināšana būtu ārpus spēkā esošo Līgumu ietvariem un tādējādi būtu uzskatāma Līgumu grozīšanu bez vajadzīgo procedūru ievērošanas. Proti, šajā galīgajā posmā būtu vajadzīga fundamentāla Līgumu pārskatīšana, kam — kā izklāstīts plānā — būtu jānotiek reizē ar atbilstīgu politisko integrāciju, nodrošinot demokrātisko leģitimitāti un pārskatatbildību.

5. SOCIĀLĀ DIALOGA PASTIPRINĀŠANA

ES līmeņa sociālajam dialogam ir būtiska loma mūsu sociālās tirgus ekonomikas attīstīšanā, tas rada ieguvumus darba devējiem, darba ņēmējiem, kā arī ekonomikai un sabiedrībai kopumā. Stiprinot ekonomikas pārvaldību, ir ļoti svarīgi, lai sociālie partneri iesaistītos politiskajās debatēs un lēmumu pieņemšanas procesos. Tas ne tikai palielina atbildību par rīcībpolitikām un nodrošina jēgpilnu īstenošanu, bet arī uzlabo politikas koordinēšanas lietderību eurozonas līmenī. Tādēļ ir svarīgi ieguldīt resursus sociālā dialoga pastiprināšanā gan Eiropas, gan dalībvalstu līmenī.

Sociālajiem partneriem ir būtiska loma dalībvalstu līmenī, nosakot darba tirgus noteikumus un algas. Tiem ir liela ietekme arī uz citām struktūrpolitikām, jo sociālie partneri piedalās trīspusējās apspriešanās, piemēram, sociālās nodrošināšanas jomā. Jo īpaši tas attiecas uz algu noteikšanu – ES ir atšķirīgas sociālo partneru attiecības, un dalībvalstis pašas izlemj, kā organizēt vienošanos par algām. Sociālajiem partneriem arī ir vislielākā ietekme tādu pasākumu īstenošanā kā, piemēram, māceklība vai lietderīga mūžizglītība.

Esošos mehānismus varētu uzlabot, iesaistot sociālos partnerus ekonomikas un nodarbinātības rīcībpolitiku koordinēšanā ES līmenī.

5.1. Esošo forumu optimāla izmantošana

ES līmenī sociālie partneri piedalās divas reizes gadā notiekošajā makroekonomikas dialogā (*MED*), un divas reizes gadā tie rīko viedokļu apmaiņu augstākajā politiskajā līmenī trīspusējā sociālo lietu sanāksmē (*TSS*)[18]. Vislabākā izdevība iesaistīt sociālos partnerus Eiropas semestra procesā ir aicināt tos piedalīties gan makroekonomikas dialogā, gan trīspusējā sociālo lietu sanāksmē.

Komisija uzskata, ka sociālos partnerus iespējams vēl vairāk iesaistīt ES un EMS pārvaldībā, vienlaikus pilnībā respektējot viņu neatkarību. Varētu aktīvāk rīkoties, lai izmantotu sinerģiju un papildināmību starp dažādiem forumiem, tādējādi jo īpaši veicinot konsekvenci un izvairoties no paralēliem procesiem. Ziņošana un pēcpasākumi būtu jāveic sistemātiskāk, lai nodrošinātu labāku pārredzamību un komunikāciju, un forumu sastāvu varētu racionalizēt. Vajadzētu turpināt izmantot divpusējā sociālā dialoga potenciālu, un visos forumos, jo īpaši Sociālā dialoga komitejā, paaugstināt valstu sociālo partneru pārstāvības līmeni .

Esošie forumi ir pierādījuši, ka tiem ir vērtība. Jaunas dialoga formas būtu jāapsver tikai pēc kopīgas to nepieciešamības analīzes.

[18] *TSS* regulāri sanāk uz tikšanos kopš 1997. gada, bet formāli tā izveidota 2003. gadā (ar Lēmumu 2003/174/EK) un patlaban ir integrēta Lisabonas līgumā. *MED* tika dibināts 1999. gadā, balstoties uz Eiropadomes prezidentvalsts secinājumiem (Ķelnes Eiropadome).

Makroekonomikas dialogs ir augsta līmeņa viedokļu apmaiņas forums starp Padomi, Komisiju, Eiropas Centrālo banku un sociālo partneru pārstāvniecībām ES līmenī. Tas tika izveidots ar īpašu mērķi sekmēt regulāru dialogu par eurozonas makroekonomiskās politikas veidošanu. *MED* ir divu līmeņu (politiskā un tehniskā) struktūra. Politisko dialogu organizē dalībvalsts, kura rotācijas kārtībā pilda Eiropadomes prezidentvalsts pienākumus (un tajā piedalās divas nākamās prezidentvalstis), un pirms tā notiek tehniska sagatavošanās sanāksme[19].

LESD 152. pants paredz, ka **trīspusējā sociālo lietu sanāksme** par izaugsmi un nodarbinātību ir neatņemama ES līmeņa sociālā dialoga sastāvdaļa. Trīspusējās sociālo lietu sanāksmes uzdevums ir nodrošināt visaugstākā līmeņa sociālo dialogu starp Eiropadomes prezidentvalsti (un divām nākamajām prezidentvalstīm), Komisiju un darba devēju un darba ņēmēju pārstāvjiem. Sanāksme notiek starpnozaru dialoga kontekstā. Tāpēc tās darba kārtībā ir iekļauti jautājumi, kas attiecas uz visām ekonomikas nozarēm un ES darba ņēmējiem.

Regulāri, divas reizes gadā starp *EPSCO* Padomi un ES sociālajiem partneriem tiek apspriestas arī nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitikas. Bez tam Līgumā ir paredzēts apspriešanās mehānisms starp komitejām un ES sociālajiem partneriem (LESD 150. un 160. pants).

5.2. Apspriešanās Eiropas semestra procesa laikā

ES institūciju starpā valda liela vienprātība par nepieciešamību labāk iesaistīt sociālos partnerus Eiropas pārvaldībā, jo īpaši Eiropas semestra procesā. Lai gan (saskaņā ar LESD 152. pantu un 153. panta 5. punktu) ir jārespektē sociālo partneru neatkarība un valstu atšķirīgās prakses, sociālo partneru iesaistes pakāpei ekonomikas un nodarbinātības rīcībpolitiku veidošanā un īstenošanā vajadzētu būt samērīgai ar pārmaiņām pārraudzības un koordinēšanas mehānismā, lai EMS pārvaldība būtu lietderīga un iekļaujoša. Liela nozīme ir valsts līmeņa apspriedēm ar sociālajiem partneriem, jo īpaši valsts reformu programmu pieņemšanas un konkrētajai valstij adresētu ieteikumu īstenošanas gaitā. Šāda apspriešanās ir ļoti svarīga ne tikai attiecībā uz darba tirgus jautājumiem, bet arī vispārējiem ekonomikas un sociālās jomas jautājumiem un rīcībpolitikām.

Ir skaidrs, ka līdzšinējos Eiropas sociālā dialoga mehānismus varētu pilnveidot, lai lēmumu pieņemšanas procesa izšķirīgajos etapos Eiropas līmenī savlaicīgi un efektīvi varētu apspriesties ar sociālajiem partneriem. Lai apspriešanās būtu lietderīgas, tajās ir jāiesaista arī valstu sociālo partneru organizācijas. Tas būs īstenojams vienīgi tad, ja arī dalībvalstis, ievērojot savas tradīcijas, vairāk iesaistīs valsts sociālos partnerus diskusijās par notiekošajām reformām, kā arī to izstrādē un īstenošanā, saskaņā ar valstī ierastajām tradīcijām. Valstu valdībām saskaņā ar valsts noteikumiem un praksi būs jādefinē, kādā kārtībā ar sociālajiem partneriem apspriest valstij adresētos ieteikumus. Tomēr Komisija aicinās dalībvalstis apspriest ar sociālajiem partneriem valstij adresēto ieteikumu un visu attiecīgo reformu īstenošanu un iekļaut viņu viedokļus valsts reformu programmu pielikumos.

Komisija ierosina uzlabot esošo apspriešanās procedūru turpmāk aprakstītajā veidā.

Pirms Gada izaugsmes pētījuma (*AGS*) pieņemšanas Komisija tiksies ar ES sociālajiem partneriem **Sociālā dialoga komitejā**, lai uzklausītu viņu viedokļus par turpmākajā laikā aktuālām prioritātēm un atsauksmes par iepriekšējā Eiropas semestra procesa rezultātiem. Šajās apspriešanās gūtās svarīgākās atziņas tiks darītas zināmas Padomei oktobra Eiropadomes trīspusējās sociālo lietu sanāksmes laikā. Komisijas ziņojums par sociālo

[19] Kārtību nosaka Ekonomikas politikas komiteja (*EPC*).

partneru attiecībām tiks papildināts, tā pielikumā iekļaujot sociālo partneru izstrādātus kopīgus rakstiskus atzinumus, kurus iesaistītās personas pirms tam ir apspriedušas un par tiem panākušas vienošanos.

Pēc tā pieņemšanas Komisija organizēs debates, kurās ar ES sociālajiem partneriem un ar tiem saistītajām nacionālajām organizācijām, kā arī Sociālā dialoga komitejas kontekstā apspriedīs Gada izaugsmes pētījumu un Kopīgo nodarbinātības ziņojumu. Šāda pasākuma mērķis ir sekmēt labāku savstarpējo sapratni par to, kas tiek sagaidīts un kas izraisa bažas. Debašu galvenie temati būs tablo, kurā aplūkotas galvenās minētajā ziņojumā iekļautās nodarbinātības un sociālās jomas norises, ekonomisko un sociālo reformu galvenās tēmas, šo reformu nodarbinātības un sociālās jomas dimensijas un to koordinēšana. Vajadzības gadījumā debatēs tiks iekļauta arī viedokļu apmaiņa par sociālajiem partneriem tieši būtiskiem jautājumiem, piemēram, algām vai darba koplīgumu slēgšanas sistēmām. No sociālajiem partneriem saņemtos viedokļus attiecīgi izplatīs pēc vajadzības. Šī apspriešanās papildinās viedokļu apmaiņu starp komitejām (*EMCO* un *SPC*) un ES sociālo partneru sekretariātiem un tādējādi palīdzēs sagatavoties trīspusējai sociālo lietu sanāksmei, kas plānota martā.

Trīspusējā sociālo lietu sanāksme joprojām būs visaugstākā līmeņa tikšanās starp Komisiju, Padomi un Eiropas sociālajiem partneriem, kurā tiks apspriesta izaugsmes un nodarbinātības politika. Marta trīspusējās sociālo lietu sanāksmes darba kārtības svarīgākais jautājums būs Eiropas semestris. Debates sagatavos *EPSCO* Padome. Pirms augsta līmeņa politiskajiem dialogiem būtu jānotiek tehniskai sagatavošanās sanāksmei, par kuras organizēšanu atbildīga Sociālā dialoga komiteja. Komisija ierosinās pārskatīt lēmumu, ar kuru tika izveidota trīspusējā sociālo lietu sanāksme, lai to pielāgotu ar Lisabonas līgumu izveidotajai jaunajai institucionālajai sistēmai un tajā iekļautajai izaugsmes un nodarbinātības stratēģijai.

Līdzšinējo kārtību attiecībā uz tematiskajiem dialogiem *EMCO* un *SPC* Komiteju ietvaros vajadzētu pilnveidot un racionalizēt. Apspriešanās procedūru varētu papildināt, rīkojot *ad hoc* sanāksmes vai organizējot darbu tā, lai labāk iesaistītu sociālos partnerus diskusijās par būtiskākajiem rīcībpolitiskajiem jautājumiem, ņemot vērā viņu pārstāvēto atbildības jomu un to, cik jutīgs šis jautājums ir attiecīgajiem sociālajiem partneriem (piemēram, jauniešu bezdarbs, algas, pensijas un veselības aprūpes reformas).

Balstoties uz Komisijas ziņojumu par sociālo partneru attiecībām Eiropā un *Eurofound* Eiropas Sociālo partneru attiecību novērošanas centra darbu, Komisija arī turpinās sekmēt sociālā dialoga dinamikas pārraudzību visā ES.

6. SECINĀJUMS

ES ekonomiskās pārvaldības stiprināšanas nolūkā veikto neseno pārmaiņu mērķis ir pastiprināt EMS, rast risinājumu dažiem tās izveidē pieļautajiem sākotnējiem trūkumiem, padarīt to konkurētspējīgāku un paaugstināt tās spēju sekmēt izaugsmi. Komisija uzskata, ka EMS sociālās dimensijas attīstīšana ir būtiska minētā procesa daļa. Tas nozīmē attīstīt esošo ekonomiskās pārvaldības mehānismu un politikas instrumentu spēju ņemt vērā un risināt problēmas, kas saistītas ar ES nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitikām, palīdzot visām dalībvalstīm sasniegt to izaugsmes un nodarbinātības potenciālu un atbilstīgi ES mērķiem uzlabot sociālo kohēziju.

Lai monetāra savienība sekmīgi darbotos, ir vajadzīgi elastīgi tirgi un atbilstošas institūcijas, kas rīkotos saskaņā ar sociālo situāciju un nodrošinātu piemērotus nacionālos drošības tīklus.

EMS sociālo dimensiju var stiprināt, labāk koordinējot un pārraugot nodarbinātības un sociālās jomas rīcībpolitikas un attīstību kā daļu no Eiropas semestra procesa, mobilizējot un

mērķtiecīgi vēršot rīcību un līdzekļus uz to, lai labāk absorbētu sociālo spriedzi, likvidējot šķēršļus darba ņēmēju pārrobežu mobilitātei Eiropas Savienībā un kāpinot sociālā dialoga nozīmi.

Komisija vēlētos strādāt kopā ar citām ES institūcijām, dalībvalstīm un sociālajiem partneriem, lai šajā jomā sasniegtu strauju progresu.

Pielikums. Orientējoša tabula attiecībā uz tablo ar galvenajiem rādītājiem nodarbinātības un sociālajā jomā

(tiks analizēta Kopīgā nodarbinātības ziņojuma projektā par 2014. gada Eiropas semestri)

RĀDĪTĀJI	**Bezdarba līmenis (%)**	***NEET* (%) (to personu īpatsvars, kuras nestrādā, nemācās un neapgūst arodu) un jauniešu bezdarba līmenis**	**Mājsaimniecību reālo bruto izmantojamo ienākumu (*GDHI*) izmaiņas**	**Nabadzības riska indekss (18-64) (%)**	**Nevienlīdzība (S80/S20 attiecība)**
Mērķa grupa	Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji	Jaunieši (18-24)	Visi iedzīvotāji	Iedzīvotāji darbspējīgā vecumā	Visi iedzīvotāji
Datu avots un izmaiņas	*LFS* (ikgadējās izmaiņas)	*LFS* (ikgadējās izmaiņas)	Nacionālie konti	*EU-SILC* (ikgadējās izmaiņas)	*EU-SILC*
Rādītāja pamatojums	Darba tirgus vispārīgā attīstība; ražošanas apjomu un produktivitātes kritums; konkurētspēja; sociālā kohēzija	Nodarbināmības un produktivitātes kritums; prasmju relevance; izglītības un darba tirgus iestāžu darbības rezultāti; konkurētspēja; sociālā kohēzija	Kopējais pieprasījums; ieņēmumu pietiekamība darba tirgū; aizstājienākumu shēmu darbības produktivitāte	Vispārīgā nabadzības dinamika (galvenais rādītājs – nabadzīgo iedzīvotāju reālie ienākumi); sociālā kohēzija; cilvēkkapitāla erozija	Darba tirgus segmentācija un nestabilitāte; iespēju vienlīdzība; kopējais pieprasījums un sociālā kohēzija
Svarīgākos rādītājus interpretēs ar *EPM, SPPM* un *JAF* atbalstu	***Tablo detalizēta lasīšana tiks balstīta uz Nodarbinātības pārraudzības instrumentu (*EPM*), Sociālās aizsardzības pārraudzības instrumentu (*SPPM*) un Kopīgā novērtējuma sistēmu (*JAF*), aplūkojot tos kā veselumu*** *Ilustratīvā nolūkā ir doti daži rādītāju piemēri, kuros redzams, kā* EPM, SPPM *un* JAF *atbalstīs galveno rādītāju interpretēšanu*				
	Ilgstoša bezdarba īpatsvars; nodarbinātības līmenis (vīr./siev., vecuma grupas, prasmju līmenis); piespiedu nepilna laika/pagaidu nodarbinātība; darba piedāvājumu koeficients (vidējais 3 gadu rādītājs); citi rādītāji par *ALMP* tvērumu	Jauniešu bezdarba rādītājs; *NEETS* vecuma grupās 15-18, 18-19, 20-24; jauniešu nodarbinātības līmenis; priekšlaicīgi skolu pametušo skaits	Darba (algoti darbinieki un pašnodarbinātas personas) ienākumu īpatsvars *GDHI*; faktiskās darbaspēka vienības izmaksas; mājsaimniecību uzkrājumu rādītājs; mājsaimniecību parāda attiecība pret ienākumiem, bezdarbnieka pabalsta	Nabadzības riska indeksam piesaistītie (%); nabadzības dziļums; nabadzības riska plaisa; citas nabadzības dimensijas: nodarbinātu personu nabadzība, bezdarbnieku mājsaimniecības; dziļa materiālā nenodrošinātība; *AROPE* konkrētās vecuma grupās (bērnu nabadzība, darbspējīgā	Segmentācijas rādītāji (piespiedu pagaidu/nepilna laika nodarbinātība, statusa maiņa darba tirgū (pēc līguma veida vai algas līmeņa utt.)); cita veida darba tirgus nevienlīdzības rādītāji (lasītprasmes rādītāju plaisa (*PISA*)), vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība,

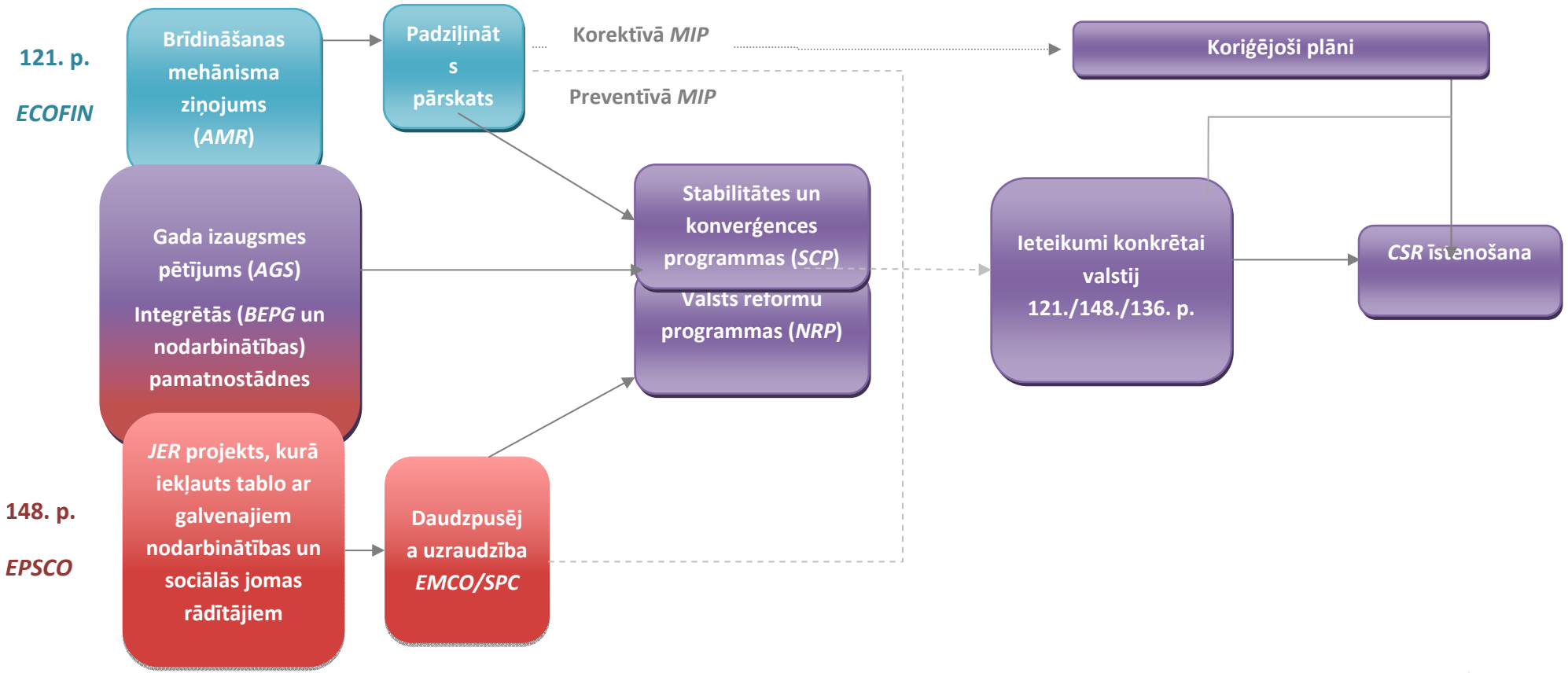
			saņēmēju īpatsvars	vecuma iedzīvotāju nabadzība, vecu cilvēku nabadzība)	ienākumu nevienlīdzība (izņemot nestrādājošos)

Pielikums. Orientējoša tabula attiecībā uz nodarbinātības un sociālās jomas papildu palīgrādītājiem Brīdināšanas mehānisma ziņojumā

RĀDĪTĀJI	**Līdzdalības rādītājs (%)**	**Ilgstoša bezdarba koeficients (%)**	**Jauniešu bezdarba līmenis (%)**	**Nabadzības riska un sociālās atstumtības (*AROPE*) indekss (%)**
Mērķa grupa	Iedzīvotāji darbspējīgā vecumā (15-64 gadi)	Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji	Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji vienā vecuma grupā (vecuma grupa 15-24 gadi)	Visi iedzīvotāji
Datu avots/izmaiņas	*Eurostat, LFS*/ līmenis un dinamika laikā	*Eurostat, LFS*/ līmenis un dinamika laikā	*Eurostat, LFS*/ līmenis un dinamika laikā	*Eurostat, LFS*/ līmenis un dinamika laikā
Rādītāja pamatojums	Papildina bezdarba līmeņa rādītāju, jo atspoguļo pāreju no ekonomiskas aktivitātes un bezdarbu un otrādi. Ļauj aplūkot strukturālos darba meklēšanas stimula trūkumus, kā arī ilgstoša bezdarba izraisīts apņēmības zudums, nedeklarēts darbs, nodarbinātība neformālās nozarēs un nepietiekama nodarbinātība lauksaimniecībā	Norāda uz strukturālām problēmām darba tirgū, piemēram, kvalifikāciju neatbilstību pieprasījumam, pastāvīgo un ārštata darbinieku problēmām. Atspoguļo samazinātas izredzes no jauna iekļūt nodarbināto vidū un paaugstinātu risku nokļūt bezdarba slazdā	Sniedz izmērāmu ieskatu par grūtībām, ar kādām sastopas tie, kas darba tirgum pievienojas agri un, iespējams, pirms kvalifikācijas iegūšanas (nekvalificēti); karjeras sākumposmā piedzīvots ilgstošs bezdarbs var radīt ilgtermiņa sekas attiecībā uz nākotnes ienākumu izredzēm un piesaisti darba tirgum	Kopējais rādītājs, kas atspoguļo dažādas nabadzības dimensijas
Komplementārie rādītāji	nepiemēro	nepiemēro	*NEET* (jauniešu, kas nestrādā, nemācās vai neapgūst arodu	Komponenti: nabadzības riska indekss (*AROPE*), kas

			īpatsvars attiecībā pret visiem iedzīvotājiem vecuma grupā 15-24)	atspoguļo relatīvo nabadzību, dziļas materiālās nenodrošinātības īpatsvars, kas atspoguļo absolūtu nabadzību, kā arī to cilvēku īpatsvars, kas dzīvo mājsaimniecībās ar ļoti zemu nodarbinātības intensitāti

Nodarbinātības un sociālās jomas problēmu pārraudzības un uzraudzības pastiprināšana Eiropas semestra procesā

Oktobris: Trīspusējā sociālo lietu sanāksme, rudens Eiropadome

Novembris: Makroekonomikas dialogs; Komisija publicē *AGS*, *AMR*, *JER* projektu

Februāris/marts: *ECOFIN* un *EPSCO*, *MED*, Trīspusējā sociālo lietu sanāksme, pavasara Eiropadome

Aprīlis: *SCP* un *NRP* pabeigšana (iesaistot valstu sociālos partnerus)

Maijs/jūnijs: Komisija ierosina *CSR*; apspriešanās padomes komitejās, *EPSCO* un *ECOFIN*

Jūnijs/jūlijs: Eiropadome apstiprina un Padome pieņem *CSR*